

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., доцент Жердецька Л.В.

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, та страхування
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Управління діяльністю банків на фінансовому ринку
(назва магістерської програми)

на тему: «Управління конкурентною позицією банків України»
(назва теми)

Виконано:

студент 6 курсу, групи 63-к факультету
фінансів і банківської справи
Мазур Тетяна Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)
Коваленко Вікторія Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

АНОТАЦІЯ

Мазур Т.О., «Управління конкурентною позицією банків України»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
«072 Фінанси, банківська справа, та страхування» за магістерською програмою
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - процес управління конкурентною позицією банків.

У роботі розглядаються теоретичні підходи до визначення сутності конкурентної позиції банку; визначено методичні засади управління конкурентною позицією банків; визначено науково-методичні підходи до управління конкурентною позицією банків; проаналізовано сучасний стан розвитку банківського бізнесу; проведено оцінку показників конкурентоспроможності банків; проведено оцінювання конкурентної позиції банків за рівнем надійності банків; удосконалено методичний підхід до визначення рівня конкурентної позиції банку; проведено кластерний аналіз поведінки банків на ринку банківських послуг щодо завоювання конкурентної позиції; розроблено методичний підхід до комплексної оцінки конкурентної позиції банку на ринку банківських послуг.

Ключові слова: конкурентна позиція, управління конкурентною позицією, банк, конкурентоспроможність, надійність, фінансова модель банку.

ANNOTATION

Mazur T.O., «Managing the competitive position of Ukrainian banks»
Managing the Bank's Competitive Position”,

thesis for Master degree in specialty «072 Finance, Banking, and Insurance» under
the program «Managing the activities of banks in the financial market»,

Odessa National Economic University

Odessa, 2019

Thesis consists of four chapters. Object of study is the process of process of managing banks' competitive position.

The paper considers theoretical approaches to determining the essence of a bank's competitive position; methodological principles of managing the competitive position of banks have been determined; determined scientific and methodological approaches to managing the competitive position of banks; the current state of development of banking business is analyzed; banks' competitiveness indicators were evaluated; evaluation of banks' competitive position on the level of bank reliability; methodical approach to determining the level of competitive position of the bank has been improved; conducted a cluster analysis of banks' behavior in the banking services market in terms of winning a competitive position; a methodical approach to a comprehensive assessment of the bank's competitive position in the banking market has been developed.

Keywords: competitive position, competitive position management, bank, competitiveness, reliability, bank financial model.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНОЮ ПОЗИЦІЄЮ БАНКІВ.....	9
1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності конкурентної позиції банку.....	9
1.2. Характеристика чинників, що впливають на процес управління конкурентною позицією банків.....	19
1.3. Науково-методичні підходи до управління конкурентною позицією банків.....	29
Висновки до першого розділу	37
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	40
2.1. Аналіз сучасного стану розвитку банківського бізнесу.....	40
2.2. Аналіз показників конкурентоспроможності банків.....	48
2.3. Оцінювання конкурентної позиції банків за рівнем надійності банків	54
Висновки до другого розділу	60
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНОЮ ПОЗИЦІЄЮ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	62
3.1. Обґрунтування методичного підходу до визначення рівня конкурентної позиції банку.....	62
3.2 Кластерний аналіз поведінки банків на ринку банківських послуг щодо завоювання конкурентної позиції.....	68
Висновки до третього розділу	80
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
ДОДАТКИ.....	96

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах розвитку банківського бізнесу, кожен із банків намагається зайняти найбільшу вагу в певному сегменті ринку банківських послуг.

Активізація глобалізаційних процесів обумовлює загострення проблем підвищення конкурентоспроможності національної економіки як головного чинника забезпечення економічної безпеки держави, інтегрованої у світових господарський простір. В умовах ринкової економіки, виконуючи функцію перерозподілу тимчасово вільних коштів між суб'єктами економічної діяльності, банківська система відіграє провідну роль в процесах соціально-економічного розвитку держави, підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та зміцненні економічної безпеки України у цілому.

Прискорення євро інтеграційних процесів в Україні спричинило появу якісно нових викликів та загроз вітчизняній економіці у цілому та банківській системі зокрема: підвищення рівні відкритості української економіки до загальносвітових процесів та явищ обумовили зростання залежності національної банківської системи від стабільності світових фінансових ринків; лібералізація кордонів вітчизняних фінансових ринків спричинила зростання кількості операторів ринку банківських послуг з участю іноземного капіталу, що, в свою чергу, обумовило зростання масштабів фінансових трансакцій, розвиток фінансових інструментів, інфраструктурні перетворення тощо. Усе зазначене спричинило трансформацію умов банківської діяльності, посилення конкуренції на ринку банківських послуг та появу інноваційних методів конкуренції.

За цих умов забезпечення ефективного функціонування вітчизняних банків у сучасному конкурентному середовищі національного ринку банківських послуг вимагає розробки та практичної реалізації заходів щодо підвищення конкурентних переваг банку, здатних позитивно виокремити його

на фоні конкурентів, забезпечити провідні конкурентні позиції на ринку чи в його найбільш привабливих сегментах та підвищити конкурентоспроможність банків у цілому. Вирішення цього завдання можливе шляхом формування ефективного інструментарію управління конкурентною позицією банків, результати якого є основою подальшої розробки дієвих заходів в системі управління конкурентними перевагами банків.

Різноманітні підходи до управління конкурентною позицією банків в умовах коливань фінансової стабільності на фінансовому ринку висвітлені у працях О.І. Барановського, В.Я. Вовк, О.Д. Вовчак, О.В. Галиць, Т.І. Гончарук, О.В. Дзюблюка, Ю.О. Зарубою, В.В. Коваленко, В.С. Котковським, О.В. Мірошніченко, В.І. Міщенком, Є.В. Неізнестною, Ю.І. Соцькою, О.Й. Шевцовою.

Актуальність вирішення наведених питань та їх практична значимість зумовили вибір теми магістерського дослідження. Далі визначимо мету, об'єкт, предмет та основні методи дослідження.

Метою магістерського дослідження є поглиблення теоретичних засад, обґрунтування методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення методів та інструментів управління конкурентною позицією банків.

Відповідно до поставленої мети визначено такі основні завдання:

- обґрунтувати теоретичні підходи до визначення сутності конкурентної позиції банку;
- визначити методичні засади управління конкурентною позицією банків;
- визначити науково-методичні підходи до управління конкурентною позицією банків;
- проаналізувати сучасний стан розвитку банківського бізнесу;
- оцінити показники конкурентоспроможності банків;
- провести оцінювання конкурентної позиції банків за рівнем надійності банків;

- удосконалити методичний підхід до визначення рівня конкурентної позиції банку;
- провести кластерний аналіз поведінки банків на ринку банківських послуг щодо завоювання конкурентної позиції;
- розробити методичний підхід до комплексної оцінки конкурентної позиції банку на ринку банківських послуг.

Об’єктом дослідження є процес управління конкурентною позицією банків.

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні підходи та прикладні аспекти управління конкурентною позицією банків.

Методи дослідження. У роботі використовувалися загальнонаукові та емпіричні методи для досягнення мети дослідження і розв’язання поставлених завдань: логічного узагальнення, індукції і дедукції, аналізу та синтезу – при дослідженні теоретичних засад управління конкурентною позицією банку; економічного, статистичного та порівняльного аналізу – для оцінки рівня конкурентної позиції банків; кластерного аналізу – для дослідження поведінки банків на ринку банківських послуг; факторного аналізу – при дослідженні факторів впливу на формування конкурентної позиції банків; наукового абстрагування, моделювання – при розробленні системи заходів щодо удосконалення системи управління конкурентною позицією банків.

Інформаційною базою магістерського дослідження є законодавчі акти України та нормативно-правові документи, які регламентують діяльність банків в Україні, наукові праці закордонних і вітчизняних учених за темою дослідження, фінансова звітність банків, огляди інформаційно-аналітичних та рейтингових агентств, матеріали науково-практичних конференцій, а також ресурси Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні науково-практичних підходів, спрямованих на вдосконалення процесів управління конкурентною позицією банків.

Було уточнено та доповнено визначення сутності конкурентної позиції

банків та розкрито його характеристики. Також набула подальшого розвитку кількісна оцінка рівня конкурентної позиції банку. Були запропоновані заходи щодо удосконалення комплексної оцінки рівня конкурентної позиції банку.

Практична значущість магістерської дипломної роботи може виявитися: у публікації основних результатів дослідження в наукових виданнях; у наявності актів про впровадження результатів досліджень у практику; в апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях; у використанні наукових розробок у навчальному процесі навчальних закладів; у наявності науково обґрунтованих методів і засобів удосконалення діяльності банків.

Особистий внесок здобувача. Магістерська дипломна робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення магістерської дипломної роботи доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Фінансово-кредитна система: проблеми та інновації».

Коваленко В.В., Мазур Т.О. Достатність капіталу у забезпеченні конкурентної позиції банків України. *Фінансово-кредитна система: проблеми та інновації*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса 11-12 квітня 2019 р.) Одеса: ОНЕУ. 2019. С. 90-93.

ВИСНОВКИ

У дипломній магістерській роботі розкрито та вирішено поставлені завдання, які полягають у теоретичному обґрунтуванні та методичному забезпеченні удосконалення процесів управління конкурентною позицією банків. Основні висновки яких сформульовано наступним чином.

1. Відповідно до об'єкту магістерської дипломної роботи, встановлено, що основною метою для кожного банку є забезпечення сталої конкурентної позиції, а саме можливість підтримувати досягнуту конкурентну позицію у конкурентному середовищі, забезпечувати стабільний рівень конкурентоспроможності та ефективно адаптуватися до змін факторів зовнішнього середовища, на які банк не може впливати.

Конкурентна позиція банку – це положення, яке той або інший банк займає на ринку банківських послуг відповідно до результатів своєї діяльності і зі своїми перевагами і недоліками в порівнянні з іншими банками. Основними характеристиками конкурентної позиції інститутів банківського ринку є: абсолютна і відносна частки на ринку; конкурентоспроможність банку.

2. Доведено, що процес встановлення конкурентних переваг банків пов'язано з реалізацією наступних етапів: аналіз існуючої конкурентної стратегії банку та її критичне осмислення; аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування банку та виявлення найбільш значних загроз втрати конкретної позиції; оцінювання внутрішнього конкурентного потенціалу банку; визначення найбільш значущих для розвитку та удосконалення конкурентних переваг; визначення, формування та впровадження основних тактик утримування конкурентних позицій; реалізація розробленої стратегії банку з

наступним оцінюванням його конкурентоспроможності.

3. Визначено чинники, що впливають на формування конкурентної позиції банку: організаційно-структурні, ресурсні, техніко-технологічні та управлінські. Також визначено чинники, які впливають на конкурентоспроможність банків, які розглянуто на трьох класифікаційних рівнях:

Структурні дисбаланси економіки України: скорочення реального сектору економіки; прискорення інфляції призвело до зниження доходів населення та споживання в реальному вимірі; зростання частки відтоку коштів з економіки України на оборону; розвиток фінансового сектору супроводжується стрімким зменшенням банків, скороченням депозитної бази та пропозиції кредитів; у 2015 р. знос капіталу перевищив інвестиції; заощадження зосереджені у фінансових установах, уряді та у домашніх господарствах; сировинна орієнтація промислового виробництва; підвищена вразливість до макроекономічних шоків; «хронічні» платіжні дисбаланси; імпортозалежність.

Чинники макросередовища функціонування банків: обсяги промислового виробництва; активізація діяльності суб'єктів підприємницької діяльності; життєвий рівень населення України; ступінь розвитку фондового ринку; активізація зовнішньоекономічної діяльності підприємств України; розгортання інфляційної спіралі; рівень безробіття.

Чинники макросередовища функціонування банків: швидкість та строки освоєння банком ділового циклу певного бізнес-напрямку або певного банківського продукту; товарна політика, що включає асортиментну й обсягову політику; цінова політика (розчленування і диференціація цін, врівноважувальне ціноутворення); збутова політика (організація мережі збуту); комунікаційна політика (власне продаж, реклама, робота з громадськістю, стимулювання збуту); розробка та реалізація клієнтоорієнтованої корпоративної стратегії.

Встановлено, що чинники, що визначають перевагу банку над конкурентами, характеризуються економічними показниками, такими, як: додатковий прибуток, більш висока рентабельність, ринкова частка, обсяг

продажів, тобто вони характеризують якість виконання завдань конкурентних та фінансових стратегій.

4. Охарактеризовано підходи до управління конкурентною позицією банку, які слід розглядати: як сукупність пов'язаних елементів, орієнтованих на досягнення різноманітних цілей в умовах мінливого зовнішнього середовища; управління як безперервна серія пов'язаних управлінських функцій, за яким вибір методів впливу визначається впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища організації; стратегії, які розробляються корпоративним управлінням банку для забезпечення конкурентного потенціалу.

Доведено, що розвиток інноваційної складової забезпечення конкурентної позиції національних банків в умовах експансії транснаціонального банківського капіталу, повинна базуватися на аналізі бізнес-процесів, ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків між елементами окремих систем і процесів та ресурсами, виявленні трендів і моделей поведінки, що дозволить сформувати інноваційність окремих складових. Тому, типологія конкурентних стратегій, повинна бути заснована на оцінці ступеня інноваційності технології / продукту, стійкості конкурентних переваг, що визначаються інтелектуальним капіталом і використанням ринкових можливостей (низька, середня, висока).

5. Оцінка конкурентоспроможності банків України базується перш за все на оцінці економічних показників банків. Саме від того наскільки банк дбає і слідкує за показниками своєї діяльності, наскільки чітко розробляються стратегічні плани, як швидко банк може відреагувати на зміни в навколишньому економічному середовищі залежить його конкурентна позиція.

За результатами проведеного аналізу конкурентного середовища банківської системи України визначено, що показники концентрації банківського ринку нижчі критичного рівня, отже, в банківській системі України є невикористаний резерв підвищення конкурентоспроможності, що передбачає збільшення її концентрації та дає можливість економії від ефекту масштабу.

Проаналізувавши всі отриманні розрахунки, ми бачимо, що банки які потрапили до 20 лідерів за активами, не потрапили в 20 лідерів за фінансовим

результатом банки-лідери різняться між собою. Це свідчить про те, що й конкурентоспроможність у банків є багатофакторною і неможливо зробити висновки по одному чи двом показникам.

Маркетинговий аспект відображає ступінь значимості впливу банку на ринкову ситуацію і характеризується часткою банку на ринку банківських послуг.

Фінансовий аспект реалізованої конкурентоспроможності є свідченням досягнень певних фінансових результатів, які відображають ступінь конкурентного успіху банку.

Узагальнена кількісна оцінка фінансового аспекту конкурентоспроможності базується на доборі основних показників фінансової діяльності банку з подальшим їх ранжуванням на основі відомого підходу рейтингової оцінки банків.

6. Дослідження сучасних методів оцінки фінансової стійкості банків як у вітчизняній, так і зарубіжній практиках дає підстави стверджувати, що єдиної методики аналізу не існує, що підтверджується постійним динамізмом глобалізації фінансового ринку. Крім того, останнім часом для оцінки стійкості банківських установ мають значення оцінювання макроекономічні тенденцій та системні банківські ризики.

Стійкий вплив асиметрії інформації на ринку банківських послуг спонукає його учасників до прагнення за знаннями і інформованістю, подоланню ризику і невизначеності інвестиційних трансакцій.

Тому, асиметрія інформації тримає фінансовий ринок в тонусі. Чим сильніше цей стан, тим менше упевненість учасників ринку в тому, що інформаційна складова їх мотивацій достатня для ухвалення рішень. Звідси виникає прагнення підібрати необхідні засоби, здатні нівелювати інформаційну асиметрію і забезпечити зниження ризику.

7. Доведено, що при оцінці конкурентної позиції банку важливо враховувати не лише фінансові показники, а й участь банківської установи в формуванні ринку банківських послуг. Рейтингові оцінки експертів стосовно

стресостійкості банку вже враховують показники фінансового стану банку. Тому запропоновано розрахунок інтегрального показника конкурентної позиції банку на основі складових: частка банку на ринку кредитних послуг; частка банку на ринку депозитних послуг; рентабельність активів та рейтингова оцінка стресостійкості банку.

Проведений розрахунок інтегрального показника рівня конкурентної позиції банків надав змогу встановити, що протягом 2015 –2018 років показник мали різний рівень за банками, що аналізувалися. Так важливо відмітити, що ПАТ «Південний», за рівнем його конкурентної позиції мав значення, яке відноситься до меж 90-100% та відображала те, що банківська установа має найвищий рівень конкурентоспроможності, та її можна вважати лідером. Зазначений показник у ПАТ «Південний» має стабільну тенденцію за аналізований період.

Якщо проаналізувати значення показника у банку ПАТ «Восток», то слід відмітити, що він потрапляє у межі від 55% до 75% – банк має середній рівень конкурентоздатності.

8. Запропонована методика оцінки рівня конкурентної позиції банку надає змогу встановити рівень діяльності банку на ринку банківських послуг на основі його участі в формуванні показників діяльності банківської системи, фінансового стану та з урахуванням оцінок експертів стосовно рейтингу банку.

Для проведення кластерного аналізу поведінки банків на ринку банківських послуг щодо завоювання конкурентної позиції, проведене дослідження сучасних фінансових моделей функціонування банків. Критерії для формування фінансових моделей банків враховували наступні критерії: сальдо фінансових потоків з ринком домогосподарств; корпоративним сектором; міжбанківським ринком, включаючи ринок міжнародних залучень; бюджетом по платежах і відсоткам від портфеля ОВДП, НБУ за доходами за депозитними сертифікатами і платежами по рефінансуванню; чистим комісійним і торговим доходом, а також витратами на утримання банку, скоригованими на інші доходи.

За результатами проведеного кластерного аналізу поведінки банків на

ринку банківських послуг отримано наступні результати.

Кластер I – низький рівень конкурентної позиції банків, що входять до його складу, пов'язаний з невиваженою кредитною політикою, про що свідчить коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів, який в середньому по кластеру склав 122 %. Яскравими представниками даного кластера, діяльність яких призвела до такої ситуації є ПАТ «Банк «Портал» - значення аналізованого коефіцієнту у якого склало 587,10 % та ПАТ «Діві Банк» - 204,23 % відповідно. У представленому кластері спостерігається низький рівень активності залучення строкових депозитів, який склав станом на 01.01.2019 у середньому 8,5 %. Основним напрямом, на який спрямовані зусилля банків I кластеру спрямовані на збільшення власного капіталу. Так, співвідношення акціонерного капіталу та залучених коштів станом на 01.01.2019 р. становило 281,47 %.

До II кластеру входять банки, що також мають проблеми з кредитною політикою, у них коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів становить 117,12 %. Спостерігається тенденція низького рівня залучення строкових депозитів (середнє значення по кластеру становить 21,10 %). Представлені банки віднесено до категорії середнього рівня конкурентної позиції на ринку.

III кластер представлений банками з високим рівнем конкурентної позиції на ринку. Зазначене обґрунтовано тим, що аналізовані показники відповідають або наближаються до рекомендованих.

9. Запропоновано етапи проведення комплексної оцінки конкурентної позиції банків на ринку банківських послуг, які містять у собі: аналіз передумов формування конкурентних переваг банку; оцінку рівня наявних конкурентних переваг банку; оцінку здатності банку до підтримки існуючих та формування інноваційних конкурентних переваг.

Представлена методика проведення комплексної оцінки дозволить розробити комплекс управлінських заходів щодо посилення конкурентних переваг банку та забезпечення його конкурентоспроможності в стратегічній перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неизвестная Е.В. Маркетинговый аспект банковской конкуренции. *Проблемы Экономики*. 2015. № 3. С. 208-215.
2. Библиотека юного исследователя // Человек в процессе научного познания. URL: <http://www.nplit.ru/books/item/f00/s00/z00000030/st025.shtml>.
3. Советский энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1979. 1600 с.
4. Портер М. Конкуренция. М.: Вильямс, 2005. 608 с.
5. Осовська Г.В., Юшкевич О.О., Завадський Й.С. Економічний словник. К.: Кондор, 2009. 358 с.
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України, затверджений Верховною радою України від 11.01.2001 р. № 2210 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
7. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 29.11.1993 р., № 3659. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
8. Словник іншомовних слів / за ред. акад. АН УРСР О. С. Мельничука. 2-е вид., виправ. і доп. К.: Голов. Ред. УРЕ, 1985. 968 с.
9. Дубовик О.В. Маркетинг у банку: навчальний посібник. 2-е вид. К.: Алерта, 2007. 275 с.
10. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/stru>.

11. Позняк С. Конкурентні переваги і конкурентоспроможність. *Актуальні проблеми економіки*. 2002. №1. С. 50–55.
12. Гончарук Т. І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток у перехідній економіці. Суми : Мрія-1 ЛТД: УАБС, 2003. 60 с.
13. Беленький П. Ю., Мікула Н. А., Матвеев Є. Е. Конкурентність на транскордонних ринках. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2005. 214 с.
14. Азаренкова Г. М., Тищенко О.М., Сословський В.Г. Конкурентні переваги банків. *Вісник НБУ*. 2008. № 9. С. 20 - 24.
15. Заруба Ю.О. Конкурентоспроможність комерційного банку. *Фінанси України*. 2001. № 2. С. 22–23.
16. Федулова Л., Волощук І. Управління конкурентоспроможністю банків в умовах трансформаційної економіки: монографія. К.: Науковий світ, 2002. 301 с.
17. Козьменко С.М., Шпиг Ф.І., Волошко І.В. Стратегічний менеджмент банку: навч. посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. 734 с.
18. Лютий І. Конкурентоспроможність банків в умовах глобалізації та лібералізації руху капіталу. *Вісник НБУ*. 2006. № 11. С. 18–25.
19. Котковський В.С., Коваленко Д.В. Проблеми трактування дефініції «конкурентоспроможність банку. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73526>.
20. Мірошниченко О.В. Конкурентоспроможність банку в умовах сучасного економічного розвитку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць* Суми: УАБС НБУ, 2007. Вип. 19. С. 358–364.
21. Вовк В.Я. Сутність та зміст конкурентоспроможності банку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2011. С. 23-28.
22. Гладинець Н.Ю., Конкурентоспроможність комерційного банку: теоретичні аспекти та підходи до визначення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №4. С. 814–818.

23. Соцька Ю.І. Стратегічне управління конкурентоспроможністю банку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит».Одеса. ОНЕУ. 2016. 248 с.
24. Єпіфанов А. О. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України : монографія. Наукове видання - Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. 417 с.
25. Андрушків Н. Конкуренція як рушійна сила розвитку банківських послуг України. *Наука молода*. 2007. №8.С. 76 - 79.
26. Гладких Д. Ринкова позиція банків в умовах вільної конкуренції. *Вісник Національного банку України*. 2007. №9. С. 5 – 9.
27. Папуша А. Глобалізація у банківській сфері. *Вісник Національного банку України*. 2007. №7. С. 40 – 41.
28. Васюренко О., Погореленко Н. Організація управління стійким розвитком банківської установи. *Вісник Національного банку України*. 2006. №6. С. 22 – 24.
29. Барановський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі. *Вісник Національного банку України*. 2007. №9. С. 12 – 20.
30. Резніченко, Д. В. Категоріальний апарат конкурентоспроможності соціально-економічної системи. *Інноваційна економіка*. 2012. № 8. С. 171–175.
31. Матвеев, В. В. Система понять, які характеризують конкурентний стан підприємства. *Інтелект XXI*. 2014. № 2. С. 55–62.
32. Єріс Л.М. Оцінювання індикаторів ринкової позиції банків у сучасних умовах розвитку фінансового ринку. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 7 (133). С. 191-200.
33. Хамидуллин А.В. Основные факторы конкурентного преимущества коммерческого банка в экономике региона . *Экономика и управление*. 2011. №1 (74). С. 78-80.
34. Лупоносов О.Г., Шустов В.В. Проблеми стратегічного маркетингу в банківській сфері України. *Маркетинг в Україні*. 2009. №6. С. 20-22.

35. Вербицька Я.Є. Достатність капіталу у забезпеченні конкурентної позиції банків України. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2016. № 5. С. 59-69.
36. Введение в банковское дело: Учеб. Пособие. Под ред. проф. Г. Аусхаера. М.: Научная книга, 1996. 596 с.
37. Габбард Р. Г. Гроші, фінансова система та економіка. пер. с англ.; под. ред. М. Савлука, Д. Олесневича. К. : КНЕУ, 2014. 889 с.
38. Зверяков М.І., Коваленко В.В. Банківський капітал: вимоги Базеля III. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 13-23.
39. Коваленко В.В. Проблеми капіталізації та концентрації капіталу в банківській сфері. *Вісник Української академії банківської справи*. 2006. № 1. С. 49-54.
40. Волощук І.П. Управління конкурентоспроможністю банків в умовах трансформаційної економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг та кредит» / Волощук Іван Петрович. Київ, 2002. 23 с.
41. Коваленко В.В. Забезпечення конкурентоспроможності банків України в умовах структурних дисбалансів економіки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 20. Ч.2. С. 149-152.
42. Завьялов П.С. Конкурентоспособность и маркетинг. *Российский экономический журнал*. 1995. № 12. С. 50-55.
43. Рыкова И.Н., Чернышов Электоральные факторы, определяющие конкурентоспособность банковских услуг. *Финансы и кредит*. 2003. № 20. С. 63-69.
44. Grant R.M. Contemporary strategy analysis. Oxford: Blackwell Publishing, 2002. P. 227.
45. Момот О.М. Управління процесом підвищення конкурентоспроможності банків у контексті стратегічної інноваційності. *Фінансовий простір*. 2018. № 3 (31). С. 158-165.

46. Коваленко В.В. Розвиток Fintech: загрози та перспективи для банків України. *Приазовський економічний вісник*. 2018. С. 127-133.
47. Коваленко В.В., Єріс Л.М. Оцінка ефективності присутності іноземного капіталу та фінансова безпека банку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 5 (120). С. 170-176.
48. Коваленко В.В. Вплив іноземного капіталу на фінансову стабільність банківської системи. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2015. Вип. 11. С. 103-11.
49. Вовк В. Я. Концептуальні засад організації стратегічного управління конкурентоспроможністю банку. *Бізнес-інформ*. 2012 № 9. С. 237-240.
50. Соколова Л. В., Гінда Ю.О. Дослідження дефініції поняття «конкурентна позиція підприємства» *Математичні моделі та новітні технології управління економічними та технічними системами* : монографія / за заг. ред. В. О. Тимофєєва, І. В. Чумаченка. Харків : ФОП Панов А.М., 2018. 314 с.
51. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с 14-го англ. изд. М.: ИНФРА – М, 2002. 972 с.
52. Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм і демократія. Шумпетер. К.: Основи, 1995. 528 с.
53. Экономическая стратегия фирмы: учебное пособие. под ред. засл. деят. науки РФ, докт. экон. наук, проф. А.П. Градова. 2-е изд. испр. и доп. СПб.: Специальная литература, 1999. 589 с.
54. Хайек Ф.А. Познание, конкуренция и свобода. СПб.: Пневма, 1999.
55. Шпиг Ф. І. Банківська конкуренція під впливом іноземного капіталу : монографія. Суми : Ділові перспективи, 2006. 288 с.
56. Коваленко В. В. Проблеми становлення та розвитку банківської системи України. *Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса 20-21 квітня 2017 р.)*. Одеса: ОНЕУ, 2017. С. 7-13.

57. Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*. 2016. №5. С. 7-33.
58. Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.
59. Балансові звіти банків. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.
60. Кількість структурних підрозділів банків. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.
61. Доходи та витрати банків України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.
62. Кириченко М. Иностранный капитал в банковской системе Украины» - 2018 год. Журнал «Финансовый директор». URL : <http://ukrreal.info/ua/ekonomika112549-pochemu-inostrannyi-kapitalbezhit-iz-ukrainskikh-bankov-i-cto-nas-zhdet-dalshe>.
63. Значення економічних нормативів в цілому по системі. URL : <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>.
64. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Інструкція, затверджена Правлінням НБУ від 28.08.2001 № 368. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
65. Парасій-Вергуненко І. Оцінка конкурентоспроможності банків на основі матричного аналізу. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 11. С. 25-32.
66. Тігіпко С.Л. Конкурентоспроможна банківська система: можливості досягнення та забезпечення в Україні. *Банківська справа*. 2005. №2. С. 63-70.
67. Галиць О.В. Визначення конкурентоспроможності банку та стратегії її підвищення. *Регіональна економіка*. 2007. № 2. С. 216-222.
68. Показники діяльності банків України URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>.
69. Рейтинг надійних банків України URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>.
70. ТОП 20 надійних банків України URL: <https://nv.ua/finance/top-20-samyh-nadezhnyh-bankov-ukrainy-polnaya-versiya-reytinga-nv-50014988.html>

71. Статистика індикаторів фінансової стійкості. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#4fsi>.
72. Рейтинг фінансової стійкості банків за другий квартал 2019 р. URL: <https://minfin.com.ua/banks/rating/>.
73. Зражевский В.В. Теоретические и методологические основы обеспечения конкурентоспособности банковской системы Российской Федерации: автореферат дис. на здобуття канд. юрид. наук. Санкт-Петербургский государственный инженерно-экономический университет. Санкт-Петербург, 2008. 20 с.
74. Аветисян А.А., Бубнова И.Ю. Анализ конкурентоспособности банковской системы России и способы ее повышения. *NovaInfo*. 2014. № 27. URL: <http://novainfo.ru/archive/27/analiz-konkurentosposobnosti-bankovskoy-sistemy>.
75. Индекс глобальної конкурентоспроможності. Гуманитарные технологии. Информационно-аналитический портал. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitivenessindex/info>.
76. Индекс легкості ведення бізнесу 2017. URL: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>.
77. Рейтинг надійності банків 2019 год URL: <https://mind.ua/ru/publications/20194442-rejting-ukrainskih-bankov-2019>.
78. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: Підручник / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.
79. Махота А.В. Інструментарій комплексної оцінки конкурентних переваг банку. *Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси*. 2013. № 2. С. 163-170.
80. Коваленко В.В., Мазур Т.О. Достатність капіталу у забезпеченні конкурентної позиції банків України. *Фінансово-кредитна система: проблеми та інновації*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса 11-12 квітня 2019 р.) Одеса: ОНЕУ. 2019. С. 90-93.